

Redovisning av livsinkomstprofiler

Regeringsuppdrag om livsinkomster och
kompensationsgrader

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Innehåll

1.	Inledning	1
2.	Beskrivning av uppdraget.....	1
3.	Data för våra beräkningar.....	2
4.	Urval, gruppindelningar och metod	4
4.1.	Livsinkomstprofiler	4
4.2.	Kompensationsgrader.....	5
5.	Resultat	7
5.1.	Antal personer i livsinkomstprofilerna	7
5.2.	Livsinkomstprofiler	8
5.3.	Kompensationsgrader.....	10
5.3.1.	Beräknad kompensationsgrad.....	10
5.3.2.	Faktiska kompensationsgrader.....	11
6.	Avslutande kommentar.....	14
	Bilaga 1. Antal individer i respektive gruppindelning	16

Sammanfattning

Rapporten utgör Pensionsmyndighetens svar på 2019 års regeringsuppdrag om att ta fram livsinkomstprofiler för olika inkomstgrupper.

Rapporten redovisar beräknade livsinkomstprofiler för de individer som fyllde 65 år under 2017 och beräknade kompensationsgrader för de individer som fyllde 65 år under perioden 2013–2017 (födda 1948–1952).

Beräkningar av kompensationsgrader har genomförts med hjälp av Pensionsmyndighetens Typfallmodell. För åren 2013–2014 och 2017 har även faktiska kompensationsgrader beräknats utifrån utbetald allmän pension och tjänstepension. I bifogat exceldokument Livsinkomstprofiler återfinns beräknade livsinkomstprofiler för de individer som fyllde 65 år under perioden 2013–2017 samt en sammanställning över faktiska och beräknade kompensationsgrader.

I likhet med tidigare två rapporter i samma ämne visar livsinkomsterna att kvinnor i allmänhet har en lägre årsinkomst än män inom de tre redovisade inkomstgrupperna; låg inkomst, medelinkomst och hög inkomst.

Livsinkomsterna för de som tog ut sin pension under 2017 visar dock att i gruppen med låga inkomster har kvinnorna en högre inkomst än männen i början och slutet av arbetslivet medan männen har en högre inkomst än kvinnorna mitt i arbetslivet. I likhet med föregående års rapport är en observation dessutom att skillnaderna i inkomst som finns mellan kvinnor och män under arbetslivet ökar efter pensionsinträdet. När det gäller utbetald tjänstepension visar den dock på att skillnaderna mellan kvinnor och män med låg och hög inkomst minskar efter pensionsinträdet. Huruvida detta beror på fler tidsbestämda tjänstepensioner bland kvinnor i dessa grupper eller om de har en högre tjänstepension än män även med livslång utbetalning går dock inte att svara på utifrån tillgängliga data, men skattade uppgifter i rapporten pekar på att det förklaras av tidsbestämda uttag.

Rapporten visar vidare att många pensionärer får en högre kompensationsgrad, det vill säga pension i förhållande till slutlön, än vad Pensionsmyndighetens så kallade standardtypfall visar.

Kompensationsgraden för den allmänna pensionen beräknas till ungefär 50 procent med standardtypfallet för någon född 1948–1952. Liknande resultat kan också ses i Min Pensions rapporter från 2015 och 2018. De faktiska utbetalningar som gjorts under perioden 2013 till 2017 visar dock att grupperna med medelinkomst snarare får mellan 55 och 59 procent av lönen åren innan pensionsinträdet i allmän pension. Skillnaderna kan till stor del förklaras av att många minskar sin inkomst, frivilligt eller ofrivilligt, redan några år innan de går i pension. Standardtypfallet antar att lönen varje år ökar i takt med den allmänna löneutvecklingen, vilket leder till en lägre kompensationsgrad.

Den faktiska kompensationsgraden, inklusive tjänstepensionen, uppgick till mellan 72 och 81 procent under åren 2012 till 2014 och mellan 79 och 92 procent 2017. Det kan jämföras med den skattade kompensationsgraden med typfallmodellen som för samma period var mellan 59 och 84 procent

för grupperna som gick i pension 2017. I motsats till skattningar i Typfallsmodellen visar de faktiska utbetalningarna att de med högst inkomster också har den högsta kompensationsgraden. Även här kan skillnaderna förklaras av att många individer minskar sin inkomst åren innan pensionsinträdet. En annan och viktigare förklaring är att många väljer ett temporärt uttag istället för ett livsvarigt uttag av sin tjänstepension. Ett temporärt uttag leder till att minskningen i inkomst vid övergången från förvärvsarbete till pensions blir betydligt mindre. Temporära uttag innebär dock betydligt lägre inkomster under de senare åren som pensionär, när tjänstepensionen upphört, och medför en kortvarig hög kompensationsgrad. Den höga inledande kompensationsgrad som temporära uttag ger kan mycket väl bidra till att pensioneringen sker tidigare än vad som skulle vara fallet utan den möjligheten.

1. Inledning

Pensionsmyndigheten fick i regleringsbrevet för 2017 och 2018 uppdraget att utveckla och redovisa livsinkomster för olika grupper av kvinnor och män som representerar den senast möjliga årskullen 65-åringar.¹ I uppdraget ingick även att redovisa en tidserie över utvecklingen av kompensationsgraderna under de senaste fem åren för grupperna 65-åriga kvinnor och män. I regleringsbrevet för 2019² har Pensionsmyndigheten fått fortsatt uppdrag att redovisa livsinkomster för olika grupper och utvecklingen av gruppernas kompensationsgrader. Till 2018 och 2019 års uppdrag har grupperna avgränsats till att endast omfatta de individer som varit folkbokförda i Sverige både vid 64 års ålder och vid 66 års ålder. En indelning är även gjord där alla som inte hade något intjänande till pensionen vid 30 års ålder exkluderas och bildar egna inkomstgrupper. På så sätt ger livsinkomsterna och kompensationsgraderna en mer homogen bild dels för de som haft pensionsgrundande inkomster i Sverige större delen av livet och dels för de som invandrat senare i livet eller vars inkomster innan 30 års ålder av annan orsak är okända eller inte deklarerats i Sverige.

2. Beskrivning av uppdraget

Pensionsmyndigheten fick i regleringsbrevet för 2019 fortsatt uppdraget att redovisa livsinkomstprofiler för olika grupper som representerar den senast möjliga årskull kvinnor och män som fyllt 65 år.

Syftet med uppdraget är att i högre grad kunna uttala sig om hur kvinnors och mäns kompensationsgrad som pensionärer utvecklas. De framtagna livsinkomstprofilerna ska ge en mer realistisk och nyanserad bild av olika gruppers kompensationsgrad än den bild som Pensionsmyndighetens så kallade standardtypfall ger. Bakgrunden till det tidigare uppdraget om att ta fram livsinkomstprofiler var också att bättre kunna förklara skillnaden i kompensationsgraderna mellan den rapport som Min Pension presenterade 2015³ och det standardexempel som tas fram med Pensionsmyndighetens typfallsmodell. Min Pensions rapport bygger dock på uppgifter från de personer som loggat in på minpension.se vilket inte utgör ett representativt urval av Sveriges befolkning. Resultatet kan därför vara mindre lämpligt att använda för att dra generella slutsatser om faktiska kompensationsgrader och hur de har utvecklats för hela befolkningen över tid.

¹ Vår referens är dnr. VER 2016:3981 och regeringens referens är dnr. S2016/07722/SF (delvis) för 2017 års uppdrag och dnr. VER 2017-252 respektive dnr. S2017/02807/SF för 2018 års uppdrag.

² Regleringsbrev för budgetåret 2019 avseende Pensionsmyndigheten, dnr. S2018/00690/SF

³ Min Pension (2015). *Hur stor blir pensionen? En rapport om kompensationsgrader hos användare av MinPension.se*

3. Data för uppdragets beräkningar

I likhet med tidigare års uppdrag ingår det i uppdraget att ta fram livsinkomstprofiler för den senaste gruppen av 65-åringar och att redovisa utvecklingen av kompensationsgrader för de senaste fem åren. För att kunna beräkna kompensationsgrader så som uppdragsgivaren önskar har beräknade kompensationsgrader och livsinkomstprofiler tagits fram för de som gick i pension mellan 2013 till 2017 vid 65 års ålder. För åren 2012 till 2014 samt 2017 har även faktiska utbetalningar av pension kunnat användas för att beräkna kompensationsgrader.

Samtliga livsinkomstprofiler och kompensationsgrader som tas fram inom ramen för uppdraget baseras på individinformation om årligt intjänande till pensionssystemet under perioden 1960–2017 och hämtas från Pensionsmyndighetens datalager (Pedal). Till detta har även utbetald allmän pension och utbetald tjänstepension hämtats från samma databas. Individerna i livsinkomstprofilerna är vidare avgränsade till de som är folkbokförda i Sverige både vid 64 och 66 års ålder.⁴ I beräkningarna av livsinkomstprofiler används följande information:

- Pensionsgrundande inkomst
- Pensionsgrundande belopp för sjuk- och/eller aktivitetsersättning
- Pensionsgrundande belopp för studier
- Pensionsgrundande belopp för barnår
- Otakad pensionsgrundande inkomst från 2003 och senare.

Eventuella saknade uppgifter om inkomster (NA-värden) har ersätts med noll vilket innebär att de individer som vi saknar uppgift om för ett år antas inte ha haft någon inkomst det året.

De som invandrat (såväl utlandsfödda som svenskfödda) kan dock tidigare ha haft en inkomst som inte taxerats i Sverige och som inte kan fångas upp i de livsinkomster denna rapport ska presentera. På samma sätt kan de också ha en utländsk pension som inte fångas upp.

För att hantera problemet, och undvika en underskattning av inkomsterna, är en indelning gjord där alla som inte hade något intjänande vid 30 års ålder exkluderas och bildar egna inkomstgrupper. Kompensationsgraderna och livsinkomsterna för dessa grupper återfinns i bilagan med excelfiler men presenteras inte i rapporten.

⁴ För 66 års ålder har endast uppgift från åren 2013 till 2015 funnits tillgängligt vilket dock endast påverkat urvalet i liten grad.

Bakgrundsvariabler för individer utgörs av:

- Kön
- Födelsedatum
- Otakad pensionsgrundande inkomst vid 60 och 64 års ålder

Vid beräkning av faktisk utbetald pension används följande information:

- Allmän pension i januari månad under året individen fyller 66 år (garantipension, tilläggspension, inkomstpension, premiepension)
- Tjänstepension per månad under året individen fyller 65 år med antagande att tjänstepensionen började utbetalas från och med månaden individen fyllde 65 år.

Vid jämförelser och beräkning av kompensationsgrader räknas samtliga inkomster upp med konsumentprisindex till samma inkomstår.

4. Urval, gruppindelningar och metod

4.1. Livsinkomstprofiler

Livsinkomstprofilerna baseras på inkomstuppgifter för de individer som fyller 65 år 2017 (födda 1952) och som från och med det året påbörjar sitt uttag av allmän pension för första gången. Det är enbart de individer som tar ut hel pension som ingår i urvalet för att underlätta mer rättvisande jämförelser av kompensationsgrader mellan olika inkomstgrupper och mellan olika år. Individer som tar ut partiell allmän pension ingår inte i våra beräkningar.

Individerna har delats in utifrån följande tre inkomstgrupper (uppdelat på totalt, kvinnor och män):

- Låg inkomst: Individer som får utbetalt garantipension vid 66 års ålder.
- Medelinkomst: Individer som vid 60 års ålder har en inkomst under det pensionsgrundande taket för den allmänna pensionen och som fram till och med 2018 inte får garantipension. Denna grupp utgörs framförallt av individer som har haft medelhöga arbetsinkomster under större delen av arbetslivet. I gruppen ingår även en mindre andel individer som har haft relativt låg arbetsinkomst under hela eller stora delar av arbetslivet men som ändå inte har rätt till garantipension. Likaså ingår individer som har haft hög arbetsinkomst under tidigare arbetsår men som har haft lägre arbetsinkomster vid 60 års ålder.
- Hög inkomst: Individer som vid 60 års ålder har en pensionsgrundande inkomst motsvarande 7,5 inkomstbasbelopp och som fram till och med 2018 inte får garantipension.

Som årsinkomst för respektive grupp används medianinkomsten inom gruppen det aktuella året. Inkomstuppgiften består av den pensionsgrundande inkomsten/0.93⁵ samt eventuella pensionsgrundande belopp⁶. Om den otakade pensionsgrundande inkomsten är högre än den pensionsgrundande inkomsten, eller det pensionsgrundande beloppet, under ett år används istället den otakade pensionsgrundande inkomsten som inkomstuppgift för det året. Genom den otakade pensionsgrundande inkomsten fångas inkomster ovanför intjänandetaket upp (inkomster över

⁵ Den pensionsgrundande inkomsten är den 93 procent av den faktiska inkomsten upp till intjänandetaket. Det beror på att den allmänna pensionsavgiften är 7 procent.

⁶ Här avses framförallt PGB för sjuk- eller aktivitetsersättning.

7,5 inkomstbasbelopp). Uppgifter om otakad pensionsgrundad inkomst finns dock endast från 2003 och senare.

Gruppen med medelinkomst är inte lika homogen som de övriga två grupperna. Även om det finns en större spridning inom gruppen är spridningens påverkan endast marginell på gruppens livsinkomstprofil och kompensationsgrad eftersom de beräknas med utgångspunkt från medianen.

Grupperna jämförs med Pensionsmyndighetens standardtypfall. Typfallet antas ha börjat arbeta vid 23 års ålder med en lön som motsvarar 25 000 kronor/månad i dagens pris och löneläge.⁷ Historiskt antas lönen ha följt inkomstindex.

Livsinkomster har även tidigare tagits fram för de som gick i pension under åren 2012 till 2016 för att kunna beräkna gruppernas skattade kompensationsgrader i Typfallsmodellen.

4.2. Kompensationsgrader

Kompensationsgraden syftar att spegla pensionen i förhållande till den inkomst som individen, eller i denna rapport inkomstgruppen, hade innan pensionsinträdet.

Läsaren bör dock vara medveten om att kompensationsgrader är ett trubbigt mått om man med kompensationsgraden vill veta om pensionssystemet levererar tillräckliga inkomster för pensionärer att leva på. Exempelvis ger en sänkt inkomst åren innan pensionsinträdet en betydligt högre kompensationsgrad än vad en rak lönekurva gör. På samma sätt gör en kraftig löneökning sista åren innan pensionsinträdet att kompensationsgraden blir låg, trots att pensionen de facto har ökat i kronor. Man bör därför problematisera och fundera över vilken inkomstnivå som är den mest relevanta att jämföra pensionen med, vilken inkomst som bäst speglar individers utgiftsstandard, behov och förväntning på pensionen i förhållande till tidigare inkomster.

Det kompensationsgraden visar är sänkningen, eller i vissa fall höjningen, i inkomst vid pensionsinträdet, och den månatliga ekonomiska effekten av pensioneringen. Inkomstsänkningen kan dock redan ha börjat flera år innan pensionsinträdet och kan då i sin tur ha berott på sjukdom, arbetslöshet eller, frivilligt eller ofrivilligt, deltidsarbete.

Den *faktiska* kompensationsgraden beräknas i rapporten enligt följande:

$$\frac{\text{utbetald allmän pension vid 66 års ålder} + \text{utbetald tjänstepension vid 65 (66)års ålder}}{(\text{inkomsten vid 60 års ålder} + \text{inkomsten vid 64 års ålder})/2}$$

⁷ Typfallet är samma som OECD vanligen använder för sina beräkningar av pensionsutfall.

Den *skattade* kompensationsgraden beräknas i rapporten med Pensionsmyndighetens typfallsmodell enligt följande:

$$\frac{\text{skattad allmän pension vid 65 års ålder}^* + \text{skattad tjänstepension vid 66 års ålder}}{(\text{inkomsten vid 60 års ålder} + \text{inkomsten vid 64 års ålder})/2}$$

*inklusive sista pensionsrätten som intjänats under pensioneringsåret

Den faktiska pensionen avser faktiskt utbetald allmän pension och tjänstepension. Den skattade allmänna pensionen och den skattade tjänstepensionen fås från Pensionsmyndighetens Typfallsmodell utifrån respektive inkomstgrupps medianinkomst per år.

Inkomsten vid 60 och 64 års ålder beräknas på samma sätt som för livsinkomsterna, enligt metodbeskrivningen i föregående delkapitel, både för den faktiska och skattade kompensationsgraden.

Samtliga inkomster räknas upp med konsumentprisindex till samma inkomstår. Som tjänstepensionsavtal i skattningen har SAF-LO använts för grupperna med låg eller medelinkomst medan ITP-2 har använts för grupperna med hög inkomst.

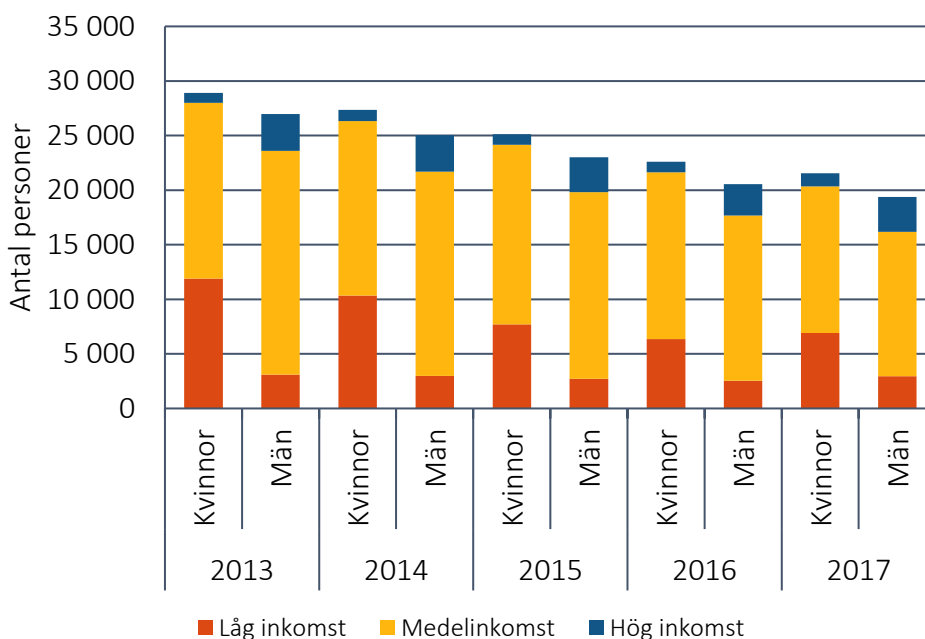
5. Resultat

5.1. Antal personer i livsinkomstprofilerna

Under 2017 tog 56 867 personer ut hel inkomstpension eller garantipension från 65 år⁸. Av dessa hade 40 920 personer ett intjänande till pensionen vid 30 års ålder samt var folkbokförda i Sverige under 2016 och 2018. Av dessa 40 920 personer var 21 532 kvinnor och 19 388 män.

Diagram 1 nedan visar att det är allt färre som går i pension vid 65 års ålder. Vidare kan det konstateras att det är allt färre kvinnor som får garantipension medan männen med garantipension inte minskar i samma omfattning. Fortsatt är det dock betydligt fler kvinnor som får garantipension än män. Vidare är det genomgående fler män än kvinnor i gruppen med hög inkomst. Gruppen med medelinkomst har tidigare bestått av två tredjedelar män men andelen har jämnats ut och under 2017 bestod gruppen av näst intill lika stor andel män som kvinnor.

Figur 1 Antalet nyblivna 65-åringar med helt uttag av allmän pension

⁸ Under det kalenderår de fyllde 65 år. Se även Pensionsmyndigheten (2018) *Nyblivna pensionärer, kommenterad statistik*.

5.2. Livsinkomstprofiler

I detta avsnitt presenteras de livsinkomstprofiler som tagits fram för de 65-åringar som gick i pension under 2017 (födda 1952). Livsinkomster uttryckta i 2019 års lönenivå respektive prisnivå presenteras nedan. Livsinkomstprofiler framtagna för övriga årskullar av 65-åringar återfinns i det bifogade excelarket *Livsinkomstprofiler*. Livsinkomsterna baseras på medianvärdet av den pensionsgrundande inkomsten (inklusive pensionsgrundande belopp) för respektive år inom respektive grupp. Från 2003 och framåt används även otakade pensionsgrundande inkomsten vilket fångar upp de inkomster som överstiger 8,07 inkomstbasbelopp.

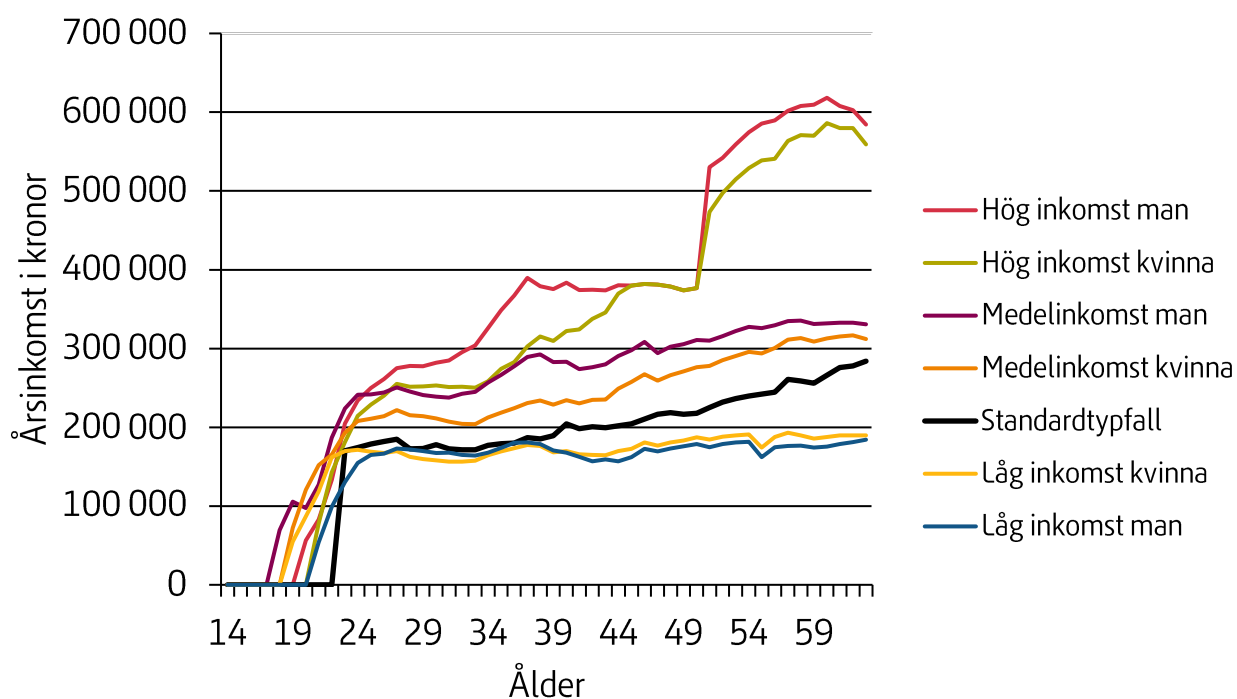
Första året med intjänande för grupperna som gick i pension 2017 är 19 år för kvinnor med låg och medelinkomst och 20 år för kvinnor med hög inkomst. Män med låg och hög inkomst har sitt första intjänande vid 21 års ålder medan män med medelinkomst har sitt första intjänande vid 18 års ålder.

Som visas i diagrammen nedan har kvinnor genomgående lägre medianinkomster än män förutom i gruppen med låga inkomster där förhållandet är det motsatta, om än marginellt. Redan vid 25 års ålder är skillnaden i medianinkomst tydlig. Vidare kan det konstateras att ökningen av medianinkomsterna är relativt flacka för grupperna med låg och medelinkomst medan inkomsterna ökar ganska brant för de med hög inkomst fram till 59 års ålder. Otakade inkomstuppgifter finns endast tillgängligt från och med 2003 vilket innebär att uppgifter om inkomster som överstiger 7,5 inkomstbasbelopp saknas till och med 50 års ålder. Detta påverkar utseendet på grafen för de med höga inkomster vilket förklarar hoppet som ses i vid 50 års ålder. I verkligheten kan antas att löneutvecklingen är någorlunda linjär även mellan 37 och 50 års ålder även för de med höga inkomster.

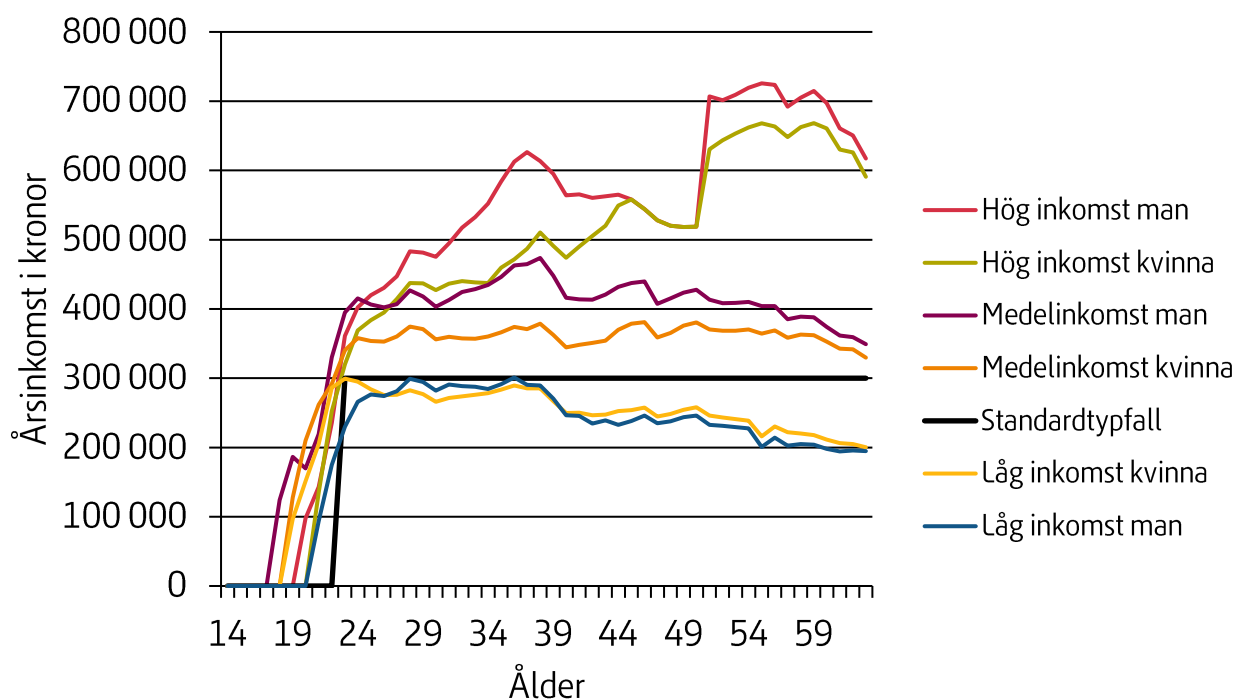
Det kan även konstateras att samtliga grupper går ner i medianinkomst åren innan pensionsinträdet men att minskningen av inkomsten är absolut störst i gruppen med hög inkomst och minst bland gruppen med låg inkomst. Vidare kan det konstateras att kvinnorna gick ner i inkomst något mer⁹ än männen i samma inkomstgrupp vilket överensstämmer även med resultatet från föregående rapport. Om minskningen i inkomst är frivillig (självalt deltidsarbete) eller ofrivillig (ofrivillig deltid, sjukdom, arbetslöshet) framgår inte av våra data.

⁹ I gruppen med låg inkomst gick kvinnorna ner 8 % och männen ner 4 % i inkomst mellan 60 till 64 års ålder. Motsvarande minskning inom gruppen med medelinkomst var 13 % för kvinnorna och 11 % för männen. Bland gruppen med hög inkomst var minskningen 21 % för kvinnorna och 18 % för männen.

Figur 2 Faktiska livsinkomster för 65-åringar (födda 1952) inom respektive inkomstgrupp (medianinkomster uttryckt i 2019 års prisnivå)*

Figur 3 Faktiska livsinkomster för 65-åringar (födda 1952) inom respektive inkomstgrupp (medianinkomster uttryckt i 2019 års löner)*

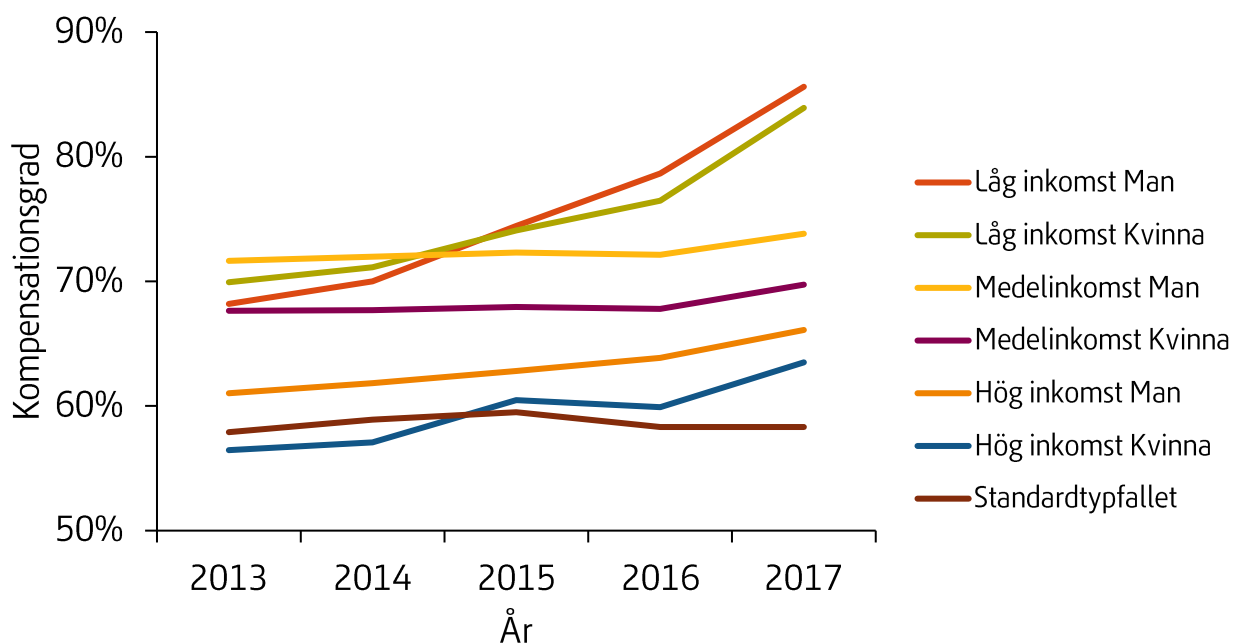
*Observera att inkomstprofilerna för gruppen med hög inkomst påverkas kraftigt av att inkomst över taket saknas före 50 års ålder.

5.3. Kompensationsgrader

5.3.1. Beräknad kompensationsgrad

Utvecklingen av de med Typfallsmodellen *beräknade* kompensationsgraderna under perioden är positiv för de med låg inkomst och svagt positiv för de med för de med medelinkomst och hög inkomst. Resultatet liknar resultatet i föregående års rapport men kompensationsgraderna för de med låg inkomst har ökat mer mellan 2016 och 2017 än tidigare år. Ökningen av kompensationsgraderna för de med låg inkomst beror på att deras pensioner har ökat något mer än vad deras inkomster innan pensionsinträdet, mellan 60 till 64 års ålder, har ökat.

Figur 4 Utveckling av beräknad kompensationsgrad för allmän och tjänstepension, 2013-2017

Högst kompensationsgrad beräknas män med låg inkomst ha, motsvarande 86 procent av inkomsten innan pensionsinträdet. Lägst kompensationsgrad beräknas kvinnor med hög inkomst ha, motsvarande 64 procent av inkomsten innan pensionsinträdet.

Genomgående har män högre kompensationsgrad än kvinnor i alla tre inkomstgrupperna. För grupperna med låg inkomst handlar det om att männen går från en lägre inkomst innan pensionsinträdet än vad kvinnorna gör men inte att de får en högre pension än kvinnorna. För grupperna med medelinkomst och hög inkomst handlar det om att männen både går från högre inkomster innan pensionsinträdet än kvinnorna och får högre pension efter inträdet. Den högre kompensationsgraden verkar inte kunna förklaras av att männen minskar sin inkomst mer än kvinnorna åren innan pensionsinträdet. Som tidigare konstaterades i avsnittet om livsinkomster har kvinnorna tvärt om minskat sin inkomst mer än männen mellan 60 till

64 års ålder. Förklaringen är snarare männens högre inkomster totalt under arbetslivet och den högre pensionsbehållningen det leder till.

Beräkningarna av kompensationsgraden beaktar inte eventuellt bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd. För de individerna med bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd kan därför kompensationsgraden vara betydligt högre om dessa förmåner skulle beaktas.

Kompensationsgraderna avser också inkomsterna innan skatt och inte förhållandet i disponibel inkomst. Om skatterna beaktas skulle kompensationsgraden öka något för de med låg inkomst och minska något för de med hög inkomst. Påverkan på kompensationsgraden för de med medelinkomst bedömer vi skulle vara liten.

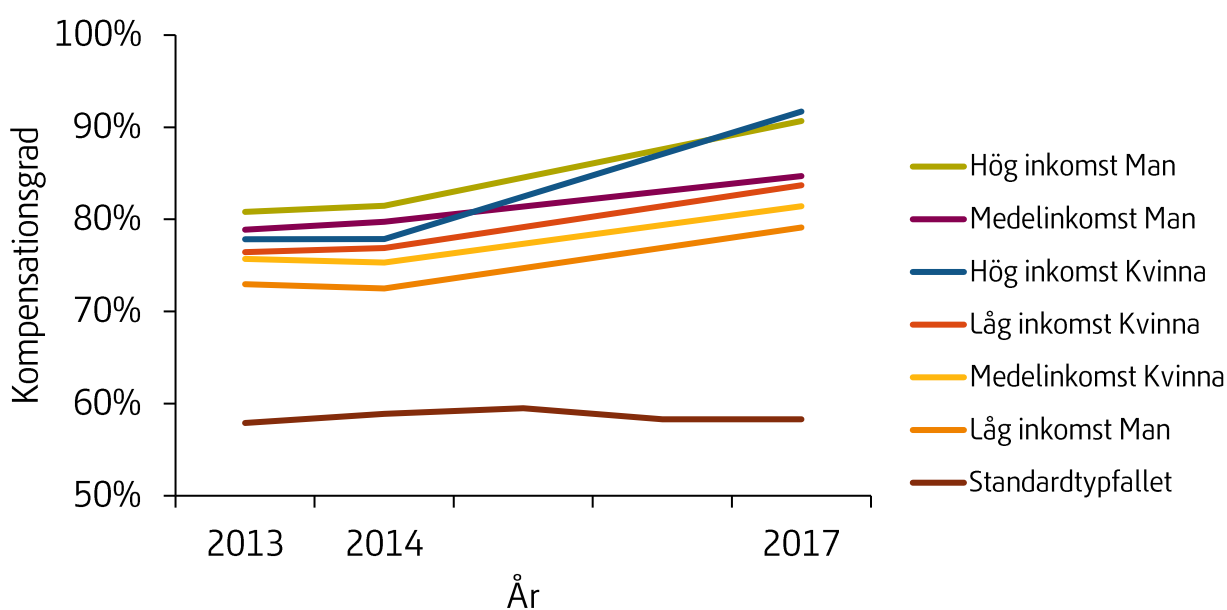
5.3.2. Faktiska kompensationsgrader

Utvecklingen av de *faktiska* kompensationsgraderna under perioden 2013 till 2014 och 2017 skiljer sig en del från de beräknade kompensationsgraderna som presenterades ovan. Den faktiska kompensationsgraden för tjänstepensionen har beräknats för åren 2013 till 2014 baserat på tjänstepensionsdata från det 66:e levnadsåret och för 2017 för det 65:e levnadsåret. Den faktiska kompensationsgraden för den allmänna pensionen har beräknats för samtliga år i perioden, 2013 till 2017.

5.3.2.1. Allmän och tjänstepension

Den faktiska kompensationsgraden har för samtliga inkomstgrupper ökat under 2017 jämfört med 2013 och 2014. I tidigare års rapport, som visade utvecklingen under 2012 till 2014, hade den faktiska kompensationsgraden minskat något för grupperna med låg och medelinkomst. Den faktiska kompensationsgraden är genomgående, för alla år och grupper, högre än den beräknade kompensationsgraden.

Figur 5 Utveckling av faktisk kompensationsgrad för allmän och tjänstepension, 2013-2014 samt 2017

Högst kompensationsgrad 2017 har grupperna kvinnor och män med hög inkomst, cirka 91 % (jmf 2014, 78 respektive 81 %), medan gruppen män med låg inkomst har den lägsta kompensationsgraden, 79 % (jmf 2014 72 %). I gruppen med medelinkomster har kvinnor genomgående lägre kompensationsgrad än männen medan det motsatta förhållandet kan ses i gruppen med låga inkomster. I gruppen med hög inkomst hade männen högre kompensationsgrad än kvinnorna under 2013 och 2014 medan det omvända förhållandet finns bland de som gick i pension under 2017.

Jämfört med de beräknade kompensationsgraderna har männen och kvinnorna med låg inkomst något lägre kompensationsgrad än vad Typfallsmodellen skattar. Vidare har övriga grupper högre kompensationsgrad än vad Typfallsmodellen skattar och störst skillnad återfinns bland gruppen med hög inkomst.

5.3.2.2. Allmän pension

Skillnaderna mellan beräknad och faktisk utbetald allmän pension kan förklaras av att den beräknade pensionen utgår från ett pensionsintjänande utifrån gruppens medianinkomster medan den faktiska pensionen beskriver gruppens faktiska medianpension. På grund av spridningen i inkomster kan den faktiska pensionen bli såväl något högre som något lägre än vad medianinkomsterna visar.

Det som huvudsakligen förklarar skillnaderna i kompensationsgraderna (när man ser till den totala pensionen) är skillnaderna mellan beräknad och faktiskt utbetald tjänstepension. En stor orsak till skillnaderna kan antas vara temporära uttag. I den beräknade kompensationsgraden antas inkomstgrupperna ta ut tjänstepensionen livslångt. Många studier har dock visat att andelen pensionärer med temporära utbetalningar på fem eller tio år ökar vilket ökar den faktiska kompensationsgraden som kan observeras vid 65 och 66 års ålder.¹⁰ Hade vi tittat på kompensationsgraden vid 70 eller 75 års ålder är det sannolikt att utbetalningarna varit lägre. Andra förklaringar till skillnaderna är bland annat att beräkningarna i typfallmodellen utgår från den avtalade tjänstepensionen inom ITP-2 och SAF-LO medan individer med framförallt medelinkomst och hög inkomst kan ha haft andra lokala avsättningar och utnyttjat lönevaxling. Beräkningar utifrån medianinkomster underskattar också den förmånsbestämda pensionen givet att de med förmånsbestämd pension inte går ner i löneinkomst lika mycket som övriga inför pensionsinträdet eller om den förmånsbestämda pensionen har en lönesänkingsförmånsschablon som Typfallsmodellen inte tar hänsyn till.

Om vi endast ser till utvecklingen av kompensationsgraden för den allmänna pensionen kan det konstateras att den i princip stått still för

¹⁰ <https://www.di.se/pressreleaser/2014/4/23/darfor-tar-sparare-ut-tjanstepension-pa-korttid/> 2019-04-30

<https://www.privataaffarer.se/amf-varnar-for-pensionstrenden-kan-fa-langtgaende-konsekvenser/> 2019-04-30

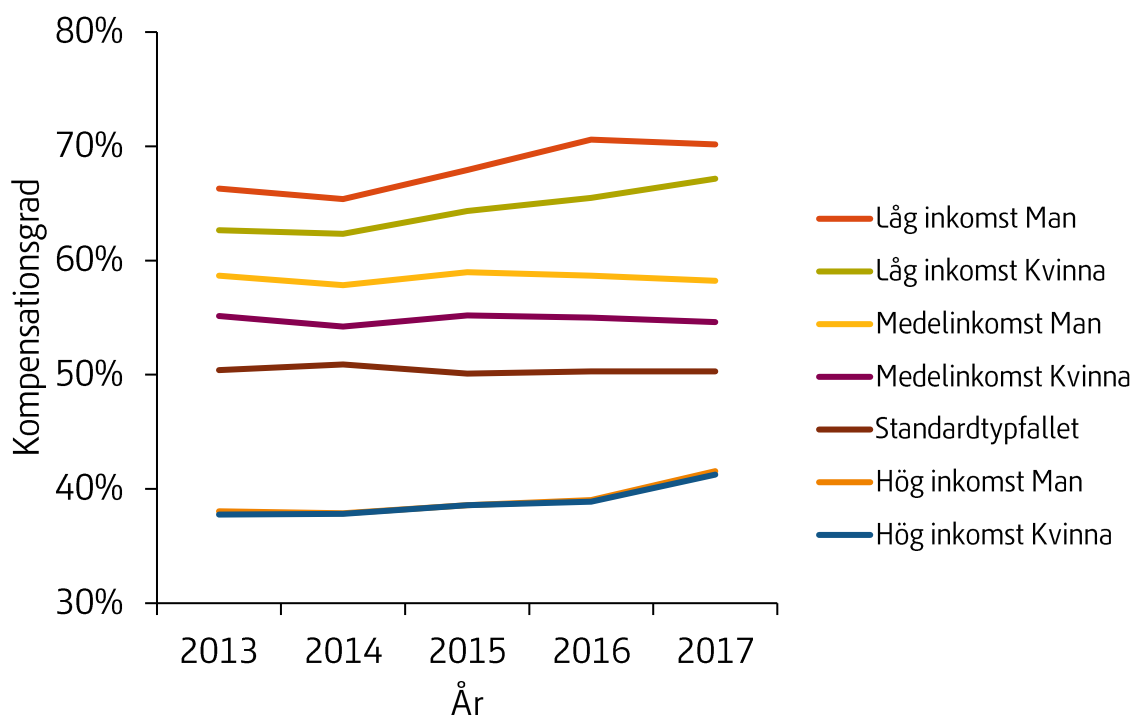
Inspektionen för socialförsäkringen 2015:15 Att välja uttagstid av tjänstepension

grupperna med medelinkomst medan den ökat något för de övriga grupperna under perioden. Denna bild överensstämmer även med förra årets rapport.

Den låga kompensationsgraden för den allmänna pensionen för höginkomsttagare förklaras huvudsakligen av att de har stor del av sina inkomster ovanför intjänandetaket i systemet. Att höginkomsttagare har en brantare löneutveckling än övriga grupper kan också bidra till en lägre kompensationsgrad. Ju högre slutinkomsten är i förhållande till livsinkomsten desto lägre blir kompensationsgraden i ett system som bygger på livsinkomsten. Denna effekt modereras dock av att höginkomsttagarna mer kraftigt än övriga minskar sina inkomster före pensionsuttaget.

Kompensationsgraden för den allmänna pensionen minskade genomgående under 2013 och 2014 och har sedan återhämtat sig under 2015, 2016 och 2017. Det beror till stor del på att balanseringen i inkomstpensionssystemet först varit negativ, därefter har den stegvis återställt pensionernas nivå, fullt ut skedde det dock först 2018. För gruppen män med låg inkomst har den som lägst varit 65 procent för att sedan gå upp till 70 procent. För gruppen kvinnor med medelinkomst var kompensationsgrader nere på 54 procent för att sedan gå upp till 55 procent.

Figur 6 Utveckling av faktisk kompensationsgrad för allmän pension, 2013-2017

6. Avslutande kommentar

Rapporten visar att den faktiska kompensationsgraden, inklusive tjänstepensionen, uppgick till mellan 72 och 91 procent under åren 2013–2017. Det kan jämföras med den skattade kompensationsgraden med typfallmodellen som för samma period var mellan 59 och 84 procent för grupperna. Det kan också jämföras med Min Pensions rapporter från 2015 och 2018¹¹ som visar på en kompensationsgrad på runt 60 procent för 50-talisterna. En del av skillnaden kan förklaras av att många går ner i inkomst åren innan pensionstillfället, frivilligt eller ofrivilligt, vilket väcker frågan om vilka inkomstår som är mest relevanta i frågan om kompensationsgrad. Resultaten tyder även på att många tar ut sin tjänstepension temporärt istället för livslångt. Ett temporärt uttag ger en tillfälligt högre pension än den nivå som ges vid ett livsvarigt uttag, och därmed blir minskningen i inkomst vid övergången från förvärvsarbete till pensions betydligt mindre. Det temporära uttaget innebär dock betydligt lägre inkomster senare under åren som pensionär och medför en kortvarig hög kompensationsgrad. Det ökar sannolikt drivkraften och benägenheten att gå i pension. En risk finns att individer inte är fullt medvetna om den inkomstminskning som kommer ske när den temporära utbetalningen av tjänstepensionen upphör, eller underskattar behovet av inkomst under de senare åren av pensionstiden.

I motsats till skattningar i Typfallsmodellen visar de faktiska utbetalningarna att de med högst inkomster också har den högsta kompensationsgraden. Även här kan skillnaderna mellan typfallsberäkningarna och verkligheten förklaras av att många individer minskar sin inkomst åren innan pensionsinträdet samt. En ännu viktigare förklaring är att många väljer ett temporärt uttag av sin tjänstepension. Även extra avsättningar och löneväxling kan bidra till att den faktiska tjänstepensionen är betydligt högre än vad den skattas till i Typfallsmodellen.

En annan iakttagelse från rapportens resultat är att skillnaderna i inkomst som finns mellan kvinnor och män under arbetslivet i många fall ökar efter pensionsinträdet om vi ser till den allmänna pensionen. Det gäller såväl om skattad pension och kompensationsgrad eller faktiskt utbetald pension och faktiskt kompensationsgrad studeras. Faktiskt utbetald tjänstepension ger dock en något annorlunda bild men eftersom vi saknar uppgift om tjänstepensionen utbetalas tidsbestämt eller livslångt är det svårt att dra några välgrundade slutsatser utifrån denna iakttagelse. Att inkomstgapet mellan män och kvinnor ökar vid pensionering har analyserats i *Jämställda pensioner* (Ds 2016:19). I departementsskrivelsen konstateras att existerande löneskillnader i kombination med att tjänstepensionerna ger en

¹¹ Min Pension (2015), *Hur stor blir pensionen? En rapport om kompensationsgrader hos användare av MinPension.se*; Min Pension (2018), *Kompensationsgradsrapporten 2018. Hur stor blir pensionerna för 1960-talisterna?*

högre total avsättning till pension för personer med inkomster över taket bidrar till att öka inkomstgapet mellan könen.¹²

¹² Ds 2016:19. *Jämställda pensioner?*s.11.

Bilaga 1. Antal individer i respektive gruppindelning

Antal personer som tog ut hel allmän pension vid 65 års ålder

År	Antal personer folkbokförda i Sverige					Varav hade intjänande vid 30 års ålder				Varav hade inget intjänande vid 30 års ålder			
	Totalt	Totalt	Låg	Medel	Hög	Totalt	Låg	Medel	Hög	Totalt	Låg	Medel	Hög
2012	61430	57634	14185	39325	4124	3796	2118	1426	252				
2013	59687	55894	14978	36642	4274	3793	2332	1217	244				
2014	56256	52404	13322	34708	4374	3852	2432	1185	235				
2015	52333	48147	10429	33536	4182	4186	2632	1304	250				
2016	47330	43151	8880	30432	3839	4185	2679	1258	248				
2017	48021	40920	9870	26659	4391	7101	5467	1424	210				

Antal kvinnor som tog ut hel allmän pension vid 65 års ålder

År	Antal personer folkbokförda i Sverige					Varav hade intjänande vid 30 års ålder				Varav hade inget intjänande vid 30 års ålder			
	Totalt	Totalt	Låg	Medel	Hög	Totalt	Låg	Medel	Hög	Totalt	Låg	Medel	Hög
2012		29404	11546	17049	809	1779	1165	567	47				
2013		28921	11886	16122	913	1771	1242	485	44				
2014		27361	10344	15986	1031	1784	1291	449	44				
2015		25121	7712	16434	975	2023	1367	601	55				
2016		22616	6342	15304	970	1987	1360	565	62				
2017		48021	40920	9870	26659	4391	7101	5467	1424				

Antal män som tog ut hel allmän pension vid 65 års ålder

År	Antal personer Varav hade intjänande vid 30 års ålder folkbokförda i Sverige				Varav hade inget intjänande vid 30 års ålder				
	Totalt	Totalt	Låg	Medel	Hög	Totalt	Låg	Medel	Hög
2012		28230	2639	22276	3315	2017	953	859	205
2013		26973	3092	20520	3361	2022	1090	732	200
2014		25043	2978	18722	3343	2068	1141	736	191
2015		23026	2717	17102	3207	2163	1265	703	195
2016		20535	2538	15128	2869	2198	1319	693	186
2017		19388	2957	13233	3198	3069	2265	667	137

Folkbokföring i Sverige har kontrollerats både för den 31 december vid 64 års ålder samt 31 december vid 66 års ålder för att kunna beräkna rättvisande kompensationsgrader.

www.pensionsmyndigheten.se

